

PRÁVO NA ŽIVOT V KONTEXTE UMELÉHO PRERUŠENIA TEHOTENSTVA

LUCIA NEDZBALOVÁ

Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovenská
republika

Abstract in original language

Autorka príspevku sa zaoberá aktuálnou otázkou interrupcií ako možného zásahu do práva na život. Poukazuje na jednotlivé prelomové rozhodnutia, ako aj na názory právnej vedy, ktoré by mohli objasniť niektoré problémy v predmetnej oblasti. Interpretáciou čl. 15 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý zakotvuje právo na život, sa snaží dospieť k záverom, či je interrupcia porušením resp. obmedzením práva plodu na život.

Key words in original language

Právo na život; interrupcia.

Abstract

The article deals with currently very discussed topic of abortion as possible intervention to the right to life. The author refers to particular decisions as well as the opinions of international and slovak judicial authorities , the opinions of other authors which could clarify the problems in that objective field. The purpose of this article is to come to a conclusion whether the abortion breaks or limits fetus's rights to life by interpreting of article fifteen of the Slovakian constitution.

Key words

Right to life; abortion.

Vo svojom príspevku sa venujem neustále aktuálnej téme, ktorá sa stáva predmetom diskusií nielen v oblasti právnej, ale aj v iných oblastiach a vzbudzuje záujem širokej verejnosti. Rôzne názorové orientácie poukazujú na to, že právna úprava umelého prerušenia tehotenstva je citlivou otázkou. Autori jednotlivých článkov a štúdií právneho rozmeru tejto problematiky poukazujú na stret dvoch základných ľudských práv a to: právo na život a právo na súkromie. Je ťažké generalizovať, ktoré z týchto práv má prednosť v konkrétnych prípadoch. Avšak tým, že dochádza k nespokojnosti s aktuálnym stavom právnej úpravy v tejto oblasti, je potrebné ju neustále podrobne analyzovať v záujme upevnenia právnej istoty.

1. Charakteristika práva na život

Právo na život je najzákladnejším ľudským právom a východiskom k iným právam.¹ Pozbavenie života má za následok zánik fyzickej osoby ako subjektu práv a povinností. K základným ľudským právam ho zaradzuje Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. Patrí do skupiny práv, ktoré charakterizujú človeka ako ľudskú bytosť. Právo na život pôsobí erga omnes, teda voči ktorejkoľvek osobe, ktorá by právo na život ohrozovala. Patrí do prvej generácie ľudských práv, historicky ich vznik v dnešnom poňatí je spätý s formovaním prostriedkov odporu proti štátu, najmä v jeho policajnom vyjadrení, resp. v období absolutistickej monarchie.²

Najčastejšie kritérium delenia ľudských práv je založené na filozoficko-právnom prístupe. Poznáme dva základné prístupy k podstate a charakteru ľudských práv, a to: prirodzenoprávny a pozitívoprávny. V obsahu práva na život sa prejavuje jeho prirodzenoprávne poňatie, t.j. ľudia sa rodia slobodní a rovní, práva im patria, štát im ich nemôže dať ani vziať, môže a má ich ústavne zakotviť a ochraňovať, pričom len v záujme rešpektovania rovnakých práv iných ľudí a v záujme prežitia spoločnosti sa mu môžu tieto ľudské práva obmedziť. Ústavné zakotvenie základných ľudských práv a slobôd nemá síce vplyv na ich vznik, avšak má dôležitý význam z hľadiska ich praktickej realizácie a právnej vymožitelnosti. Taktiež má povahu legislatívneho maxima. To znamená, že budúca zákonná úprava nepôjde nad rámec ústavného zakotvenia, v prípadoch predvídaných ústavou ich môže len obmedzovať.³

V súvislosti s právom na život je potrebné riešiť aj niektoré osobitné otázky priamo alebo nepriamo spojené s týmto základným ľudským právom. Ide najmä o problematiku eutanázií, samovrážd, bioetiky (osobitne klonovania človeka) a interrupcií.

Ústava Slovenskej republiky zakotvuje právo na život v článku 15: „Každý má právo na život.“ V súvislosti s problematikou interrupcií je potrebné sa

¹ SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*, Bratislava, 2006, s. 149.

² PALÚŠ, I., SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*, Košice, UPJŠ, 2008, s. 154

³ MAJERČÁK, T.: *Právo na život v právnom poriadku Slovenskej republiky*, In: *Právny obzor* 5/1997, s.443

zaoberať, kto spadá pod pojem „každý“ a či pod tento pojem spadá aj nasciturus. Otázka subjektov práva na život pripúšťa rôzny výklad, je preto veľmi dôležité poskytnúť jej vyriešenie. Druhá veta článku 15 odseku 1 znie: „Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.“ Toto ustanovenie Ústavy vyvoláva mnohé pochybnosti. Napríklad je možné z právneho hľadiska považovať slovné spojenie „pred narodením“ za ekvivalentné so slovným spojením „od počatia“? Jednotlivými autormi, ktorí sa zaoberajú otázkou umelého prerušenia tehotenstva je taktiež často spomínaným ustanovením Ústavy článok 15 ods.4 v nadväznosti na ods.2 toho istého článku. Podľa neho „nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.“ Je možné zaradiť pod odsek 4 článku 15 interrupciu ako jednu z legálnych možností obmedzenia práva na život?

Prostredníctvom rozhodnutia sp.zn. PL.ÚS12/01 zo 4.decembra 2007, rozhodnutí súdov niektorých štátov, rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva, ako aj odborníkov právnej vedy by som chcela analyzovať možný výklad článku 15 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Právna úprava umelého prerušenia tehotenstva na Slovensku

Problematika interrupcií bola riešená už počas existencie Rakúsko – Uhorska. Po jeho rozpade bol prijatý zákon o zriadení samostatného československého štátu, ktorý bol publikovaný v zbierke zákonov ako zák. č. II/1918 Zb. z. a n. a bol nazývaný tiež recepčnou normou.⁴ Tento zákon pozostávajúci len z piatich zákonných článkov, zabezpečil predovšetkým prevzatie rakúskeho a uhorského právneho poriadku. Právny postih za vykonanie interrupcie bol obsiahnutý v rakúskom trestnom zákonníku, ako aj v uhorskom trestnom zákonníku. V tomto období nebola interrupcia povolená ani v jednom z nástupníckych štátov a za jej vykonanie boli ustanovené tvrdé tresty.

Veľký pokrok priniesol Trestný zákon z roku 1950, a to nielen znížením trestných sadzieb za vykonanie interrupcie, ale aj tým, že zaviedol povolenie interrupcie z dôvodu ohrozenia života ženy a výskytu dedičnej poruchy.

Prelomovým rokom bolo prijatie zákona č.68/1957 Zb. o umelom prerušení tehotenstva. Stanovil beztrestnosť ženy, ktorá si tehotnosť sama umelo

⁴ Pozri napr. MOSNÝ, P., HUBENÁK, L.: *Dejiny štátu a práva na Slovensku*, UPJŠ, Košice, 2005

prerušila, alebo o to niekoho požiadala, alebo mu to dovolila.⁵ K zákonu boli postupne vydané aj vykonávacie predpisy, ktoré ustanovovali napríklad aj vek ženy, za ktorého mohla byť interrupcia vykonaná.

V súčasnosti platí na území Slovenskej republiky zákon č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení zákona č. 419/1991 Zb. a vyhláška Ministerstva zdravotníctva SSR č. 74/1986 Zb. v znení neskorších predpisov, ktorou sa vykonáva zákon o umelom prerušení tehotenstva. Tento zákon rozlišuje dva režimy umelého prerušenia tehotenstva. Prvý režim upravuje §4 zákona o umelom prerušení tehotenstva, a to na žiadosť tehotnej ženy: „Žene sa umelo preruší tehotenstvo, ak o to písomne požiadala, ak tehotenstvo nepresahuje 12 týždňov a ak tomu nebránia jej zdravotné dôvody.“ Druhý režim upravuje §5 zákona, a to zo zdravotných dôvodov: „Žene možno umelo prerušiť tehotenstvo zo zdravotných dôvodov s jej súhlasom alebo na jej podnet, ak je ohrozený jej život alebo zdravie alebo zdravý vývoj plodu alebo ak ide o geneticky chybný vývoj plodu.“

V tejto súvislosti by som sa rada zmienila o rozhodnutí Ústavného súdu PL. ÚS 12/01 – 297 zo 4. decembra 2007, ktorým rozhodol o návrhu skupiny 31 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a b) Ústavy Slovenskej republiky o súlade niektorých ustanovení zákona o umelom prerušení tehotenstva s Ústavou, ako aj o súlade niektorých ustanovení vyhlášky s Ústavou. Tento nálež Ústavného súdu bol a neustále je diskutovaný v právnických kruhoch, ako aj v kruhoch laikov.

To, že táto otázka je naozaj problémová, potvrdil aj priebeh konania, jeho dĺžka, prerušenie a rozdielne názory a stanoviská účastníkov konania, Najvyššieho súdu a generálnej prokuratúry. Taktiež na to poukazujú odlišné stanoviská ústavných sudcov Jána Auxta, Petra Brňáka, Jána Lubyho, Lajosa Meszárosa a Rudolfa Tkáčika.

Výsledok tohto rozhodnutia je všeobecne známy. Ústavný súd nevyslovil nesúlad predmetných ustanovení s Ústavou. Jediným ustanovením, ktoré označil za nesúladné s Ústavou Slovenskej republiky je §2ods. 3 vyhlášky. Toto ustanovenie dovoľovalo vykonať interrupciu tehotným ženám do 24. týždňa tehotenstva z genetických dôvodov. Zákon o umelom prerušení tehotenstva upravuje len lehotu 12 týždňov, a to pri umelom prerušení tehotenstva na žiadosť ženy. Druhý režim interrupčného zákona neobsahuje lehotu žiadnu. Základným problémom bolo to, že Ministerstvo zdravotníctva vybočilo z medzí zákona, keďže nevydalo vyhlášku v rámci medzí ustanovených zákonom a na základe splnomocnenia v §12 zákona o umelom prerušení tehotenstva. Toto ustanovenie nesplnomocnilo

⁵ZÁVACKÁ, K.: *Právo a prerušenie tehotenstva*,
http://moznostvolby.host.sk/tp_pravo_zavacka.htm

Ministerstvo zdravotníctva na stanovenie lehoty na vykonanie prerušenia tehotenstva z genetických dôvodov, a preto Ústavný súd označil §2 ods. 3 vyhlášky za nesúladný s čl.123 v spojení s čl.13 ods. 2 ústavy. Znamená to, že ak by §12 zákona o umelom prerušení tehotenstva obsahoval toto splnomocnenie, Ústavný súd by nevyslovil nesúlad.

Ústavný súd zdôraznil, že „úlohou Ústavného súdu v tomto konaní nie je odpovedať na filozofickú, morálnu či etickú otázku, kedy začína ľudský život, ani na otázku správnosti, či morálnosti umelého prerušenia tehotenstva a ani na otázku, ako by mala vyzerat' optimálna právna úprava umelého prerušenia tehotenstva v Slovenskej republike, ale iba na otázku, aké sú ústavné mantinely, ktoré ústava vo vzťahu k právnej úprave umelého prerušenia tehotenstva kladie zákonodarcovi.“ Súhlasím z názorom Martina Luterána v jeho úvahe „Keď ide viac než o život“, že predmetný problém sa nedá obsahovo vyriešiť bez zaujatia istého morálneho postoja.⁶ Napriek tomu je potrebné povedať, že Ústavný súd Slovenskej republiky v prvom rade skúma a v tomto prípade aj skúmal SÚLAD napadnutých ustanovení s Ústavou. Až z rozhodnutia Ústavného súdu, ktorým sa týmto súladom zaoberal, dochádza k stretu s určitým morálnym hľadiskom. Treba si uvedomiť, že Ústavný súd nie je orgánom tvorby práva, nie je zákonodarcom (ústavodarcom), ale je orgánom ochrany ústavnosti. „Tak, ako ústavný súd nemôže v mene ústavodarcu rozhodnúť o tom, odkedy existuje nenarodený ľudský život, tak môže a v danom prípade musí rozhodnúť o tom, aký obsah má a aké účinky vyvoláva ústavná povinnosť ochrany nenarodeného ľudského života.“⁷

„Etické súdy sú v ústavnoprávnej interpretácii nelegitímne a neodôvodnené. Súčasťou ústavnoprávnej interpretácie nemôže byť vytváranie hodnotových súdov subjektu, ktorý ústavný výklad podáva. Ten musí zohľadňovať hodnoty vyjadrené v Ústave ako externe dané a ich rozsah nesmie zužovať ani rozširovať. Proces ústavnoprávnej interpretácie zo svojej povahy a podstaty nie je spôsobilý vytvárať a dospievať k hodnotovým súdom. V spoločnosti totiž existuje množstvo vzájomne protirečivých a rozporných hodnôt a hodnotových systémov, ktoré zastávajú a vyznávajú jej jednotliví členovia. Neexistuje žiaden nezávislý a neutrálny princíp, na základe ktorého môže Ústavný súd rozhodnúť o ich správnosti, resp. uprednostniť voľbu niektorého z nich, pokiaľ nie sú vyjadrené v Ústave. Vzťah ústavnoprávnej interpretácie k ústavnoprávnej normotvorbe tak možno prirovnať k vzťahu etiky a ostatných spoločenských vied.“⁸

⁶ LUTERÁN, M.: *Keď ide viac než o život*, In: Impulz 1/2009

⁷ Nález sp.zn. PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007

⁸ PETRÍK, M.: *K ústavnosti interrupcií po štvrté*, In: Justičná revue 12/2002, s.1438

3. Výklad čl.15 Ústavy Slovenskej republiky

Hlavným účelom môjho príspevku je poskytnúť možné interpretácie čl.15 Ústavy, a to vo vzťahu k umelému prerušeniu tehotenstva.

„Každý má právo na život“. Z tejto krátkej, ale pritom neskutočne dôležitej vety v Ústave vyvstáva otázka subjektov práva na život. Právo na život patrí medzi verejné subjektívne práva, nevymedzuje sa tu vzťah medzi jednotlivcami navzájom, ale vymedzuje sa tu vzťah medzi jednotlivcom a štátom. Štát má teda povinnosť, záväzok zabezpečiť realizáciu tohto práva a garantovať jeho zachovávanie.

Bez akýchkoľvek pochybností môžeme povedať, že subjektom práva na život sú všetky narodené fyzické osoby. Problém nastáva, ak uvažujeme o práve na život nenarodeného dieťaťa.

„Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.“ Mnohí autori túto vetu vykladajú v spojení s vetou prvou a do pojmu „každý“ zahŕňajú aj nascitura. Podľa názoru Tomáša Majerčáka v článku Právo na život v právnom poriadku Slovenskej republiky „touto vetou chcel ústavodarca zdôrazniť, že pod pojem „každý“ v prvej vete zahrnul i počaté dieťa, pretože ľudský život je hoden ochrany už od počatia.“⁹ To znamená, že podľa neho druhá veta čl.15 predstavuje posilnenie práva nenarodeného dieťaťa na život, aby nevznikli pochybnosti o tom, či mu toto právo patrí.

Je však právo na život súčasťou práva nenarodeného dieťaťa? Touto otázkou sa zaoberal aj Ústavný súd v predmetnom konaní: „Druhý okruh otázok sa týkal toho, či z ústavnoprávneho hľadiska možno vyvodiť rozdielnú úroveň ochrany alebo režimu ochrany podľa prvej a druhej vety

⁹ Pozri MAJERČÁK, T.: *Právo na život v právnom poriadku Slovenskej republiky* In: *Právny obzor*, 5/ 2007, str. 434-446

čl. 15 ústavy a či súčasťou ústavného režimu ochrany nenarodeného dieťaťa je aj právo nenarodeného dieťaťa na život.¹⁰

Inými slovami má plod právo na život? Existuje nejaký dôvod na rozdiel v stupni ochrany nenarodeného dieťaťa do 12. týždňa tehotenstva a po 12. týždni?

Ak by sme do pojmu „každý“ zahrnuli nenarodený ľudský život, znamenalo by to, že Ústava SR priznáva rovnakú právnu ochranu narodenému, ako aj nenarodenému. Podľa názoru Ústavného súdu zo znenia čl. 15 ods. 1 Ústavy zreteľne vyplýva, že ústavodarca rozlišuje medzi právom každého na život a ochranou nenarodeného ľudského života. Teda existuje rozdiel medzi právom na život ako osobným subjektívnym nárokom a ochranou nenarodeného života ako objektívnou hodnotou. Toto chápanie práva na život je označené aj ako tzv. diskriminačné kritérium chápania ľudského života zo strany tých, ktorí interrupcie považujú za protiústavné.

Aby sa mohla vyriešiť táto dilema, je nevyhnutné vymedziť, aké obdobie vývinu plodu sa vzťahuje na obdobie „pred narodením“. Interpretácia ústavnej normy môže uvažovať o pojmoch „počatý život“ a „nenarodený život“, ktoré môžu, ale nemusia byť synonymné. Ak sa oba pojmy nestotožnia, extenzívnym výkladom možno dôjsť k tvrdeniu, že ľudský život má dve potencionálne formy – je počatý, aj nepočatý, a že čl. 15 ods. 1 Ústavy sa chráni ľudský život nielen od okamihu počatia, lebo v takomto prípade by sa ústavná ochrana zúžila pomocou formulácie o počatí, ale že čl. 15 ods. 1 sa ľudský život „hodný ochrany pred narodením“ chráni ešte skôr.¹¹ V literatúre sa stretávame s rôznymi možnosťami výkladu pojmu „pred narodením“. Nachádzame stotožňovanie tohto slovného spojenia s pojmami „od počatia“ , „od okamihu nidácie“¹² , ako aj od okamihu „životaschopnosti“ plodu.

Mnohí autori opierajú svoje tvrdenia, o to, že plod má právo na život aj z toho dôvodu, že právny poriadok Slovenskej republiky priznáva právnu subjektivitu už počatému dieťaťu a od prvej chvíle počatia sa mu priznávajú určité práva (právo dediť, právo na plnenie z poistnej udalosti, právo na ochranu pred akýmkoľvek klonovaním, právo byť zamestnávateľom). Podľa môjho názoru však nie je možné opomenúť skutočnosť, že právnu

¹⁰ Nález sp.zn.PL. ÚS 12/01 zo 4.decembra 2007

¹¹ DRGONEC, J.: Ústavný rozmer právnej úpravy interrupcií, *Justičná revue* 2/2002, str. 175.

¹² Pozn. nidácia je uhniesdenie oplodneného vajíčka v sliznici maternice, prebieha 6.-7.deň po oplodnení.

subjektivitu má počaté dieťa len v prípade, ak sa narodí živé.¹³ Písomné stanovisko Ministerstva zdravotníctva v spomínanom konaní pred Ústavným súdom upozorňuje: „Ak sa nasciturus nenarodí, nemá právnu subjektivitu, preto nezodpovedá pojmu „každý“ uvedenému v čl. 15 ods. 1 prvej vety Ústavy.“

Pri výklade pojmu „každý“, by som si rada dopomohla konštatovaním Európskej komisie pre ľudské práva, ktorá uviedla, že slovo „každý“ uvedené vo viacerých článkoch Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd nemožno aplikovať prenatálne, ale podotkla, že takú aplikáciu v ojedinelých prípadoch nemožno vylúčiť. Článok 2 Dohovoru, ktorý deklaruje právo na život podľa Európskej komisie pre ľudské práva nezahŕňa nenarodeného. Na tento názor nadviazal Európsky súd pre ľudské práva v prípade *Vo v. Francúzsko*.¹⁴ Prebiehanie tohto konania pred Veľkou komorou Európskeho súdu pre ľudské práva bolo jedným z dôvodov, pre ktoré bolo odročené pojednávanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky v predmetnej veci. Európsky súd pre ľudské práva odmietol rozšíriť právo na život plodom v zmysle článku 2. Súd objasnil, že aj keď štáty majú určitý stupeň voľnosti v rozhodovaní o legálnej dostupnosti interrupcií, ich obmedzenia zasahujúce do základných ľudských práv žien by porušili Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁵ V tomto prípade odmietol súd zaobchádzať s plodom ako s „osobou“, dokonca aj vtedy, keď neexistuje rozpor s právami ženy.

Nielen navrhovatelia tohto konania hovoria o tom, že za súčasného právneho stavu do 12. týždňa tehotenstva nepožíva nenarodený ľudský život žiadnu, alebo len formálnu ochranu. Pri svojom štúdiu tejto problematiky som sa dokonca stretla s prirovnaním, že myši používajú na Slovensku väčšiu právnu ochranu než nenarodený ľudský život v prvých 12 týždňoch.¹⁶

Súhlasím s názorom Ústavného súdu, že použitím systematického výkladu by sme dospeli k tomu, že právny poriadok Slovenskej republiky poskytuje určitú ochranu nasciturovi do 12. týždňa tehotenstva. Je potrebné si uvedomiť, že nenarodený ľudský život je súčasťou tela matky. A ak sa poskytuje matke zvýšená ochrana v tehotenstve, poskytuje sa zároveň aj nasciturovi, a to bez ohľadu na to, či je už viabilný (životaschopný). Takáto

¹³ §7 Občianskeho zákonníka 40/1964 Zb.: „*Spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé.*“

¹⁴ *Vo v. Francúzsko*, sťažnosť č. 53924/00, Európsky súd pre ľudské práva, 8.júl 2004

¹⁵ Pozri napr. *R.H. v. Nórsko*, *Boso v. Taliansko*, *Paton v .Spojené Kráľovstvo*, *Brugermann a Scheuten v. Nemecko*, *Evans v. Spojené kráľovstvo*.

¹⁶ PROCHÁZKA, R.: *O myšiach a ľudoch*, In: Impulz č. 2/2008.

ochrana vyplýva napríklad z Trestného zákona (trestný čin Nedovoleného prerušenia tehotenstva §150-152TZ), Zákonníka práce, a nemožno taktiež zabudnúť na často spomínanú občianskoprávnu úpravu.

Režim 12. týždňov, dokedy je možné žene prerušiť tehotenstvo na jej žiadosť, je často považovaný za svojvoľný. V tejto súvislosti je potrebné spomenúť rozhodnutie Najvyššieho súdu USA Roe v. Wade z roku 1973, v ktorom výslovne rozhodol, že plod nie je osobou oprávnenou na ústavnú ochranu a osobnosť závisí od narodenia.¹⁷ Toto rozhodnutie je založené na východisku, podľa ktorého má byť nenarodený ľudský život chránený počas tehotenstva s intenzitou rastúcou postupne od počatia po narodenie. Obdobie tehotenstva taktiež rozdeľuje do troch trimestrov. Podľa Martina Dilonga „ uvedené delenie je založené skôr na matematickom delení ako na legalistickom či vedeckom základe.“¹⁸ Ústavný súd Slovenskej republiky však lehotu 12. týždňov považuje za primeranú, pretože sa odvíja od vytvárania senzibility plodu. Taktiež súhlasím s jeho názorom, že daná lehota je v súlade s čl.15 ods. 1 druhej vety Ústavy, a to ohľadom proporcionality danej úpravy vo vzťahu k ústavnej hodnote ochrany nenarodeného ľudského života.

V prípade výkladu čl. 15 ods. 1 Ústavy sa často stretávame s argumentom, že právo na život nenarodeného dieťaťa deklaruje aj história vzniku ústavného zákona 23/1991Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd.¹⁹ Na základe správy o 11. spoločnej schôdzi Snemovne ľudu a Snemovne národov z 8.-11. januára 1991 vyplýva, že viacerí poslanci navrhovali výslovne zakotviť ochranu života od počatia. Daniel Lipšic, ktorý je jedným z navrhovateľov spomínaného konania pred Ústavným súdom tvrdí, že „stenografické záznamy z ústavodarných zhromaždení nepochybne môžu napomôcť identifikácii zmyslu a cieľa ústavnej normy v čase jej prijatia“ však zároveň uznáva, že „majú obmedzený význam pre historický výklad ústavného textu.“²⁰ Súhlasím s názorom Ústavného súdu, že „metóda historického výkladu má pri výklade ústavy len subsidiárne miesto“, resp. „podstatné nie je to, čo jednotliví členovia ústavodarného zboru určitým ústavným ustanovením zamýšľali, ale to, aký text po prebiehajúcej diskusii prijali.“ Historický výklad síce zohráva úlohu pri

¹⁷ Roe v. Wade, 410 U.S. (1973).

¹⁸ DILONG,M.: *Ústavnosť umelého ukončenia tehotenstva*, In: Justičná revue, 3/2003, s.290

¹⁹ čl. 6 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ktorý znie : „Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením“ , bol v roku 1992 doslovne prevzatý do Ústavy Slovenskej republiky.

²⁰ LIPŠIC,D.: *Ústavný rozmer právnej úpravy umelého prerušenia tehotenstva*, In: Justičná revue č.2/2002, s. 167

precizovaní zmyslu zákonov a iných právnych predpisov, avšak právna prax ho radí taktiež medzi najmenej spoľahlivé a teoreticky pochybné výklady.

Jednou z esenciálnych otázok, ktorú je potrebné vyriešiť, je vzťah práva na súkromie tehotnej ženy a práva na život plodu. Niektorí autori laicky prirovnávajú tento vzťah ako vzťah „nič“ a „niečo“. Avšak musíme sa zamyslieť nad povahou práva na súkromie. V Ústave Slovenskej republiky je upravené v článku 16 ods.1: „Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená.“ Právo na súkromie teda nemôžeme chápať ako „nič“, ale ide o riadne ústavne zaručené právo, ktoré Ústava zaradzuje medzi základné ľudské práva. A možnosť ženy rozhodnúť o svojom, tehotenstve resp. jeho pokračovaní je jeho imanentnou súčasťou. Ako však vyriešiť situáciu, keď dôjde ku konfliktu týchto dvoch spomínaných práv? Ak by sme poňali vetu „Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením“ ako základné právo a priznali právo na život nasciturovi, znamenalo by to potlačenie práva na súkromie tehotnej ženy. Bol by to logický dôsledok chápania práva na život ako najzákladnejšieho ľudského práva, od ktorého sa odvíjajú všetky ľudské práva. Takéto chápanie vzťahu týchto dvoch práv poskytuje napríklad aj tento názor: „Právo na súkromie zahŕňa možnosť ženy rozhodnúť o svojom tehotenstve – t.j. kedy a koľko detí si želá. Ale toto právo nie je absolútne. Len čo je žena preukázateľne tehotná, jej právo na súkromie je limitované. Ústava SR podľa čl.15 ods. 1 priznáva ústavnú ochranu ľudskému životu už pred narodením.“²¹

Dôsledkom takéhoto prístupu by však bolo aj neumožnenie vykonania interrupcie tehotnej žene napríklad zo zdravotných dôvodov, prípadne otehotnenia z dôvodu znásilnenia. To znamená, že do konfliktu s právom na život nascitura sa môžu dostať aj iné ústavne chránené hodnoty, ako je napríklad zdravie, ľudská dôstojnosť a pod.

Ako som uviedla vyššie, v súvislosti s právom nascitura na život, sa spomína aj článok 15 ods.4. Článok 15 ods.2 znie: „Nikto nesmie byť pozbavený života.“ Účel a rozsah ochrany práva na život, aj práva nebyť pozbavený života, je predmetom úpravy medzinárodných dohovorov a pravidelnou príčinou sporov o formulácie takých dohovorov, ako aj príčinou sporov o ich výklad a uplatnenie.²² Výnimku zo zákazu pozbavenia života predstavuje §15 ods.4: „Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.“ Toto ustanovenie Ústavy je potrebné chápať v spojení s čl. 13 ods.4 Ústavy, ktoré hovorí: „Pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len

²¹ DILONG,M.: *Ústavnosť umelého ukončenia tehotenstva*, In: *Justičná revue*, č. 3/2003, s.295

²² DRGONEC,J.: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*, Šamorín, 2007, str.165

na ustanovený cieľ.“ To znamená, že Ústava Slovenskej republiky pripúšťa, aby niekto bol pozbavený života len v súlade s princípom proporcionality (princípom nevyhnutnosti, princípom opodstatnenosti). Poňatie práva na život nascitura ako absolútneho subjektívneho práva by v dôsledku princípu proporcionality vylúčilo interrupciu z objektívnych dôvodov, ako som uviedla vyššie (genetické, zdravotné, otehotnenie v dôsledku trestného činu).

Ak sa zaoberáme problematikou umelého prerušenia tehotenstva, nemôžeme ignorovať problémy, ktoré so sebou prinášajú príliš prísne právne úpravy v tejto oblasti, ako je to napríklad v Poľsku alebo Írsku. Najčastejším je zvýšenie počtu nelegálnych potratov a s tým spojené úmrtia pacientok.

V dôsledku všetkých uvedených skutočností nepovažujem nascitura za subjekt práva na život, aj napriek tomu, že mu právny poriadok Slovenskej republiky poskytuje mnohé iné oprávnenia. Napokon zodpovedá to aj ustanoveniu druhej vety čl.15. Právo na život má síce rovnakú váhu pre každý jeho subjekt, avšak nasciturus nie je typickým nositeľom práv, ale je nositeľom práv „sui generis“.

Literature:

- DILONG, M.: Ústavnosť umelého ukončenia tehotenstva, *Justičná revue*, 2003, č.3, s. 285 -295
- DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky, *Komentár*, Šamorín, 2007
- DRGONEC, J.: Ústavný rozmer právnej úpravy interrupcií, *Justičná revue*, 2002, č. 2, s. 174 -181
- LIPŠIČ, D.: Ústavný rozmer právnej úpravy umelého prerušenia tehotenstva, *Justičná revue*, 2002, č. 2, s.165-173
- LUTERÁN, M.: Keď ide viac než o život, *Impulz*, 2009, č.1, http://www.pravo-medicina.sk/detail-aktuality?new_id=32&caller_site=17&caller_category=1&PHPSESSID=f8f52bd1a2d44b450c860de4f11f135e
- MAJERČÁK, T.: Právo na život v právnom poriadku Slovenskej republiky, *Právny obzor*, 2007, č.5, s. 434-446
- MOSNÝ, P., HUBENÁK, L.: *Dejiny štátu a práva na Slovensku*, UPJŠ, Košice, 2005

- PALÚŠ, I., SOMOROVÁ, L.: Štátne právo Slovenskej republiky, Košice, UPJŠ, 2008
- PETRÍK, M.: K ústavnosti interrupcií po štvrté, *Justičná revue*, 2002, č. 12, s. 1436 - 1447
- PROCHÁZKA, R.: O myšiach a ľudoch, *Impluz*, 2008, č.2, <http://www.impulzrevue.sk/article.php?306>
- SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv), Bratislava, 2006
- ZÁVACKÁ, K.: Právo a prerušenie tehotenstva, http://moznostvolby.host.sk/rp_pravo_zavacka.htm
- Ústava Slovenskej republiky, 460/1992 Zb.
- Z.č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva
- Vyhláška Ministerstva zdravotníctva SSR č. 74/1986 Zb.
- Nález Ústavného súdu sp.zn. PL.ÚS 12/01 č. 1/2007 (zo 4.decembra 2007)
- Občiansky zákonník 40/1064 Zb.
- Vo v. Francúzsko, sťažnosť č. 53924/00, Európsky súd pre ľudské práva, 8. Júl 2004
- Roe.v.Wade, 410 U.S. (1973)

Contact – email

lucia.nedzbalova@gmail.com